

Alaikäisen oikeudet terveydenhuollossa

3.9.2020

Merike Helander, lakimies, lapsiasiavaltuutetun toimisto

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsen aseman taustalla perus- ja ihmisoikeudet

- **Perustuslaki 731/1999**
 - Yhdenvertaisuus (6 §) : Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.
 - Oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (19.3 §)
 - Oikeus yksityiselämän suojaan (10 §)

Lapsen aseman taustalla perus- ja ihmisoikeudet

- **YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991**
 - Syrjimättömyys (2 artikla)
 - Lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)
 - Lapsen oikeus kasvuun ja kehitykseen (6 artikla)
 - Lapsen oikeus osallisuuteen (12 artikla)
 - Lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan ja sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitettuihin palveluihin (24 artikla)
 - Vanhempien ensisijainen vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä (18 artikla)

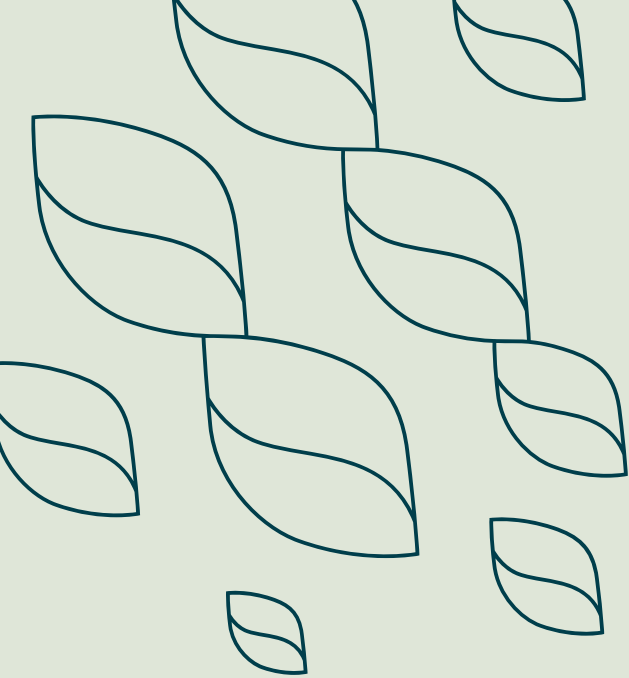
Lapsen aseman taustalla perus- ja ihmisoikeudet

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla (SopS 24/2010)

- Terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos kyseinen henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista. (5 artikla)
- Jos alaikäinen ei lain mukaan voi antaa suostumustaan toimenpiteeseen, voidaan toimenpide suorittaa vain hänen laillisen edustajansa tai laissa määrätyn viranomaisen, henkilön tai muun tahon luvalla.

Alaikäisen mielipide on otettava huomioon hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavasti. (6 artikla)

Alaikäinen potilas

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992

7 § Alaikäisen potilaan asema

Alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

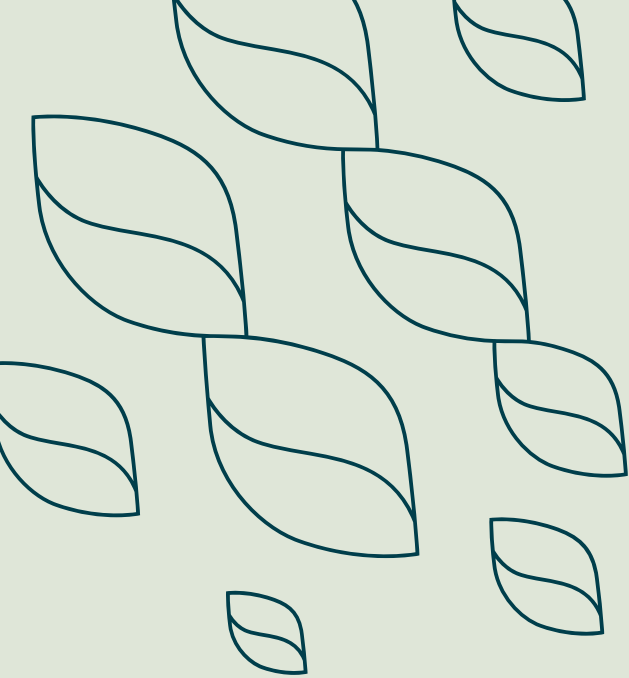
Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Vanhempien ensisijainen vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

- Pääsääntö: Lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset.
- Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset.
- Huoltajan on kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla.

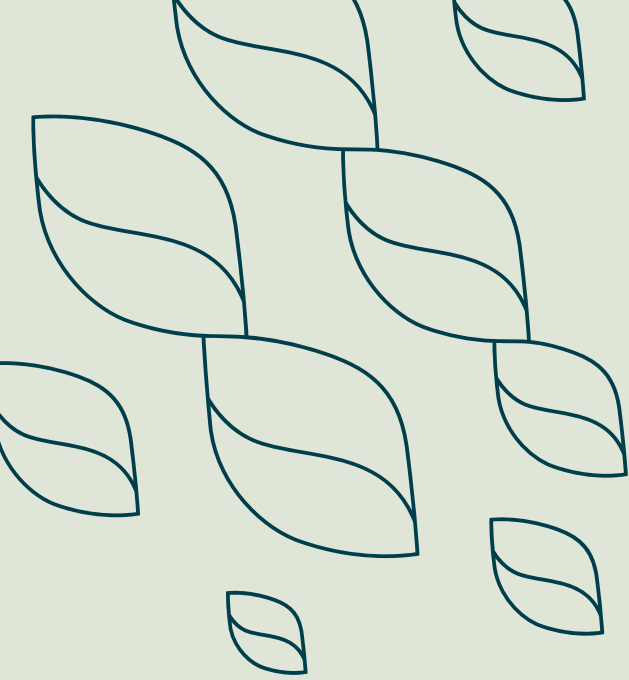

Alaikäinen potilas

5§ Potilaan tiedonsaantioikeus

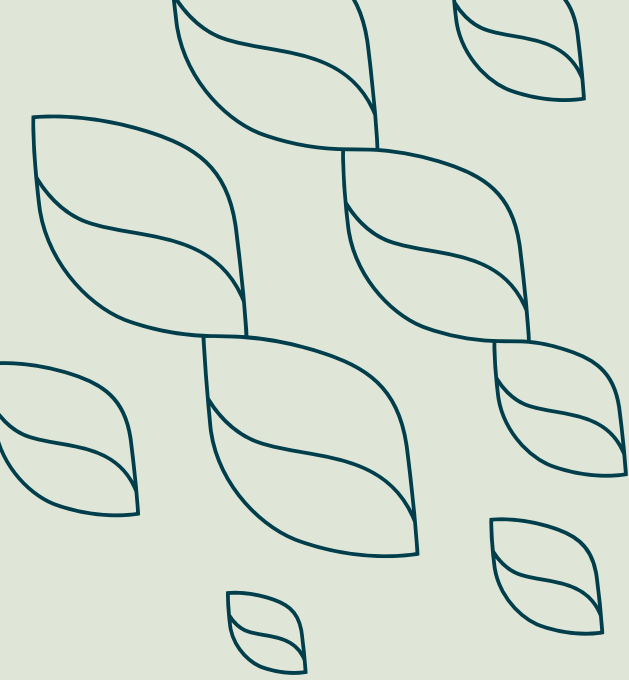
- Potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. ---
- Selvitys on annettava siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön -> koskee myös lapsia
- Potilaalla oikeus tarkistaa potilasasiakirjojen tiedot

Alaikäinen potilas

9 § Tiedonsaantioikeus ja toimivalta

- Jos lapsen hoidosta päätetään yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa, selvitys (5 §) annetaan (myös) huoltajalle
- Jos lapsi kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen
- Huoltaja ei voi kieltää lapsipotilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa

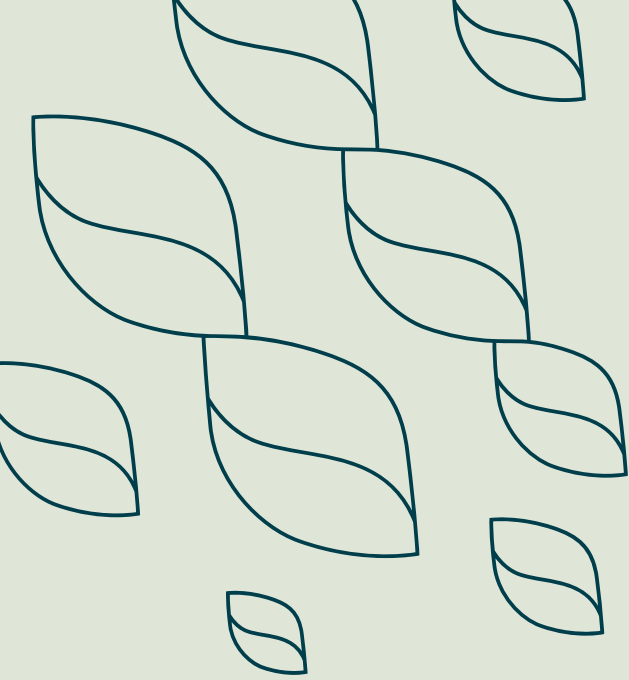

Alaikäinen potilas

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 30.3.2009/298

19 § Merkinnät hoitoon osallistumisesta erityistilanteissa

- Potilasasiakirjoihin merkitään, jos alaikäistä hoidetaan yhteisymmärryksessä hänen kanssaan ja se, salliiko alaikäinen potilas terveydentilaansa tai kyseistä hoitoa koskevien tietojen antamisen hänen huoltajalleen vai onko hän kieltänyt tietojen antamisen.

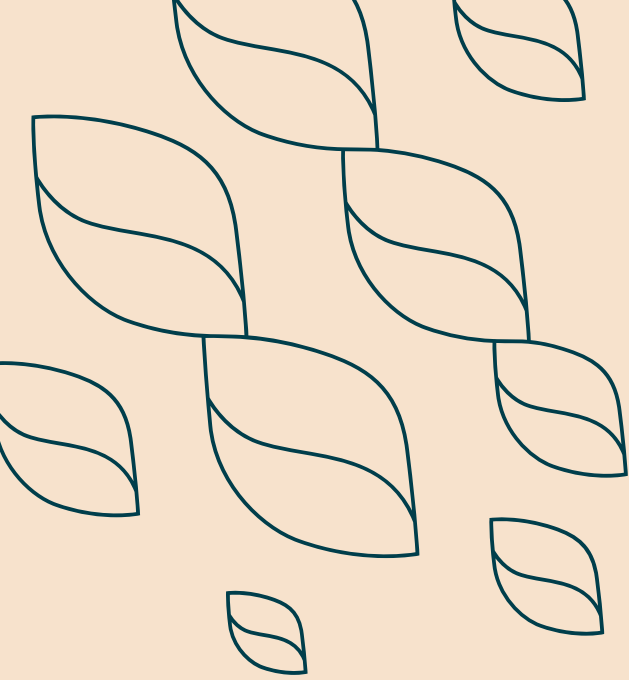

Alaikäinen potilas

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

19 § Kansalaisen käyttöliittymä

- Alaikäisen potilaan tiedot saa luovuttaa käyttöliittymän kautta potilaan lisäksi hänen huoltajalleen
- Tietoja ei saa luovuttaa, jos alaikäinen on sen kieltänyt (PotL 9.2 §)
- Tietojen saanti käyttöliittymän avulla ei vaikuta potilaan tietojen tarkastusoikeuteen.

OmaKanta ja lapsen oikeudet

- **Oikeuskanslerin ratkaisut**
 - Omakanta-palvelun ikäraajat eivät ole perusoikeuksien mukaisia
OKV/2057/1/2017, 18.12.2018
 - Sosiaali- ja terveysministeriö ylitti toimi- ja harkintavaltansa
OKV/31/50/2019, 11.5.2020
- **Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut**
 - Lapsen potilastietojen katseleminen Kanta-järjestelmässä
EOAK/1675/2017, 19.12.2018
 - Edunvalvonta ja Kanta.fi-palveluun pääsy
EOAK/6764/2017, 19.12.2018

Kiitos.